

Sprawozdanie z VII Międzynarodowej Konferencji *Edukacja alternatywna – dylematy teorii i praktyki*

Warszawa, 19-21 października 2012 r.

W ramach Roku Korczakowskiego, w dniach 19-21 października 2012 r. odbyła się w Warszawie VII Międzynarodowa Konferencja, zatytułowana „Edukacja alternatywna – dylematy teorii i praktyki”. Organizatorem była Katedra Dydaktyki i Pedagogiki Szkolnej Wydziału Pedagogicznego Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie oraz Dom Spotkań z Historią. Patronat naukowy sprawował Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. Partnerami konferencji było Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń oraz Czeskie Centrum i Austriackie Forum Kultury. Funkcję przewodniczącego konferencji pełnił prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski, zaś sekretarza naukowego – prof. ChAT dr hab. Renata Nowakowska-Siuta. Obrady odbywały się w Domu Spotkań z Historią oraz w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej. Konferencja zgromadziła liczne międzynarodowe grono pedagogów zainteresowanych zmienianiem edukacji, a więc czynienia jej lepszą, wspomagającą rozwój uczniów, bardziej odpowiadającą ich potrzebom. Obrady prowadzono w postaci wykładów plenarnych, dyskusji w sekcjach, warsztatów poświęconych rozwojowi umiejętności, jak również jako nieocenione kontakty w mniejszym gronie, którym sprzyjała atmosfera tego spotkania, czyli podczas przerw bądź rozmów w kuluarach, czy spaceru po Warszawie śladami Janusza Korczaka. Można było także uczestniczyć w wystawie poświęconej Jego pedagogice, jak

też prezentującej zabawki, materiały, zeszyty i prace uczniów warszawskiego przedszkola waldorfskiego. Niebawem ukaże się również publikacja, obrazująca materiał wygłoszonych referatów, w której teksty zagranicznych prelegentów zostaną przetłumaczone na język polski. Osoby zainteresowane będą mogły zatem uzyskać szerszą informację na temat diskutowanych zagadnień.

Uczestników konferencji w obrady wprowadził prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski, prezentując stale powiększający się dorobek naukowy tej dziedziny. Następnie rozpoczęły się wykłady plenarne, których tematyka koncentrowała się wokół następującej tematyki:

– Prof. dr hab. Klaus-Jurgen Tillmann, Universität Bielefeld, *Spojrzenie rodziców na rozwój niemieckiej szkoły. Refleksja nauk o wychowaniu nad reprezentatywnymi wynikami badań* (wystąpienia rodziców przeciwko presji na wyniki w szkole; negatywny stosunek rodziców względem struktury szkolnictwa w Niemczech, powodującej bardzo wczesny podział uczniów na różne ścieżki kształcenia; pozytywny natomiast stosunek rodziców względem współpracy z nauczycielami, co pozwala im czuć się partnerami szkoły i pozytywnie oceniać pracę nauczycieli);

– Prof. dr hab. Hein Retter, Technische Universität Braunschweig, *Problemy reformy a sprawiedliwość kształcenia w liberalnej demokracji* (presja na wyniki w szkole; pojęcie dobrego ucznia osiągającego dobre wyniki w testach; nauczyciele w sytuacji konfliktu: czy koncentrować się jedynie na wynikach, czy odkrywać wraz z uczniem piękno świata; co oznacza sprawiedliwość w edukacji – czy jest tożsama z równością, czy oznacza taką samą edukację dla każdego, czy umożliwi wybór ścieżki edukacyjnej zgodnie z indywidualnymi możliwościami);

– Dr Johannes Kiersch/Barbara Kowalewska, Institut für Waldorfpädagogik, Witten/Ruhr, *Odkrywanie sensu uczenia się: Rudolf Steiner und Ernst Cassirer* (zagubienie współczesnej młodzieży; niebywały obecnie trud podejmowania decyzji w sprawie wartości; koncepcja szkół waldorfskich, w których uczniowie odkrywają sens uczenia się, poszukują go w wielu stosowanych tam formach praktycznych i artystycznych – jako jedna z propozycji alternatywnej edukacji).

Kilka kolejnych prezentacji dotyczyło pedagogiki Janusza Korczaka:

– Prof. dr Sabine Andresen, Mgr Kristina Schierbaum, Goethe-Universität Frankfurt am Main, *Znaczenie moratorium dla dziecka w nawiązaniu do J. Korczaka i A. Makarenki*; Dr Michael Kirchner, Mgr Michael Szneider, Goethe-Universität Frankfurt am Main, *Uczestniczenie dziecka w relacjach pedagogicznych*; Dr Volker Edlinger, *Jak kochać dziecko? Inspiracje korczakowskie* (różne oblicza partycypacji dziecka w relacjach – może być emancypacją, ale też instrumentalizacją, kiedy dzieci tylko odgrywają rolę, a decydują dorośli, uczestnictwo przydzielone jako dekoracja lub alibi; czy poprzez partycypację można uwolnić dziecko ze statusu bycia adresatem wychowania, jako że ma ono kompetencje do samowychowania, warunki partycypacji jako badanie potrzeb, życzeń, zainteresowań dzieci, współuczestnictwo w planach dotyczących ich życia, stała wymiana perspektyw dorosły-dziecko, gotowość dorosłych na równoważną strukturę władzy; podkreślanie głównej myśli J. Korczaka, że dziecko nie staje się człowiekiem, lecz nim jest, przecenianie przez dorosłych swoich możliwości i pozbawianie się pomocy dzieci w wychowaniu; dziecko myśli inaczej, ale nie mniej ani gorzej, władza dorosłego większa niż jego kompetencja);

– Dr hab. Stanisław Dylak, prof. UAM, *Strategia kształcenia wyprzedzającego – czyli nauczyciel jako architekt wiedzy uczniowskiej* (szkoła niebędąca już dla ucznia jedynym źródłem informacji, jakkolwiek nadal znikomy wpływ uczniów na proces dydaktyczny; szkoła odpowiedzialna za nabywanie przez uczniów przekonania, że za ich

uczenie się odpowiada ktoś z zewnątrz; nauczyciel jako architekt wiedzy ucznia a strategia kształcenia wyprzedzającego, jako jedna z możliwości dokonywania zmiany).

Po wykładach plenarnych uczestnicy konferencji kontynuowali dyskusje w sekcjach tematycznych. Obrady toczyły się wokół czterech problemów: *Pedagogika alternatywna w praktyce*, *Pedagogika J. Korczaka – współczesna recepcja idei a procesy demokratyzacji szkoły*, *Pedagogika kultury i międzykulturowa. Alternatywy w szkolnictwie wyższym i kształceniu nauczycieli*.

Drugi dzień konferencji rozpoczęły wykłady plenarne, w których prelegenci rozważali następujące problemy:

– Prof. zw. dr hab. Maria Dudzikowa, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, *Metafory odzwierzcące w szkole i o szkole jako wskaźniki jej dehumanizacji* (stosowanie w szkole odzwierzcących metafor jako wskaźnika dehumanizacji, gdzie inaczej dehumanizacja to odmawianie człowieczeństwa innym, a możliwość robienia tego poprzez uprzedmiotawianie lub animalizację; metafora jako sposób badania życia szkolnego);

– Prof. Ph dr Alena Valisova, Uniwersytet Pardubice, *Rola asertywności w aktywności zawodowej alternatywnych pedagogów* (asertywność jako element kompetencji społecznych, niezbędnych w rozwoju innowacyjności nauczyciela);

– Prof. nadzw. dr hab. Zofia Agnieszka Kłakówna, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, *Czy polska szkoła ma szansę na zmianę?* (reformacja polskiej szkoły z obsesją standaryzowanych zewnętrznych egzaminów prowadząca do zmian jedynie powierzchownych, bez zmiany założeń co do istoty edukacji, bez zmiany układu ról nauczyciel-uczeń, ani sposobów pracy; zmierzanie zachodzących zmian w przeciwnym kierunku niż edukacja do podmiotowości i samorozwoju, wspierająca uczącego się w coraz lepszym rozumieniu świata);

– Prof. dr hab. Amadeusz Krause, Uniwersytet Gdański, *Pedagogika różnic i zróżnicowania jako teoretyczny i praktyczny opór na centralizm, uniformizm, polityczną poprawność, ideologiczny autyzm czy nietolerancję na INNOŚĆ*;

– Dr hab. Jaroslav Veteska, prof. UJAK, Uniwersytet Jana Amosa Komeńskiego w Pradze, *Możliwości kształcenia dorosłych (na przykładzie Czeskiej Republiki)*;

– Prof. dr hab. Olga Czerniawska, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, *Edukacja drugiej szansy w badaniach biograficznych* (drogi edukacyjne osób starszych; prezentacja badań biograficznych ukazujących doniosłą rolę instytucji oświaty dorosłych, jako drugiej szansy ludzi doświadczających różnego rodzaju trudności we wcześniejszych etapach życia).

W popołudniowym programie konferencji odbyły się warsztaty metodyczne. Uczestnicy mieli do wyboru ciekawe zajęcia prowadzone przez: Elżbietę Hornowską [Klanza], *Pedagogika zabawy w nauczaniu matematyki w zakresie nauczania początkowego*; Grażynę Walczewską-Klimczak [Klanza], *Wykorzystanie metod pedagogiki zabawy w pracy z książką. Warsztat do tekstu „Pamiętnik Blumki”*; Zofię Żuczkovską, *Pedagogika Jespera Juula. Nonviolent Communication skandynawski model wspierania dzieci w rozwoju*; Mariusza Budzyńskiego, *Dlaczego i jak wprowadzać „tutoring wychowawczo-rozwojowy” do szkoły*; Johanna Kierscha i polskich nauczycieli waldorfskich: Marię Agatę Chłopecką, Lidę Michałowicz, Beatę Borkowską, *Szkoła waldorfska po (niemal) 100 latach swego istnienia oraz teatrzyk lalkowy w przedszkolu waldorfskim*; Krzysztofa Piwowarskiego, *Zagrajmy w biznes – alternatywne metody nauczania przedsiębiorczości*; Dorotę Piwowarską, *Gra finansowa – Cashflow*; Agnieszkę Sojkę, *Obudzić wewnątrz nauczyciela – wychowawcy... (by) pobudzić ucznia – wychowanka*.

W trzecim dniu konferencji zaprezentowano 2 wykłady:

– dr Guy Claxton, Centre for Real-World Learning The University of Winchester, *Building Learning Power* (tradycyjne nauczanie jako trening urzędnika XIX wieku a problem dokonania zmiany tego; błędne działanie szkoły przygotowującej młodzież na pewność, a nie na niepewność; konieczność wypracowania nowego modelu szkoły, w której nauczyciel ma rozwijać zdolności umysłowe uczniów, wspierać ich w tym, jak również sam być uczniem; konieczność zmiany postawy nauczyciela chcącego nauczyć uczniów zadawania pytań: sam musi pokazać im swoją niepewność, być „przezroczystym” i ukazać im jak myśli, a nie udawać, że wszystko wie);

– dr Jacek Pyżalski, Instytut Medycyny Pracy w Łodzi, *Czy potrzebujemy edukacji medialnej 2.0?* (autorska prezentacja wyników badań i dowodów, że zagrożenia płynące z nowych mediów do dzieci i młodzieży są wyolbrzymiane, a opracowywane programy profilaktyczne bazują na paradygmacie strachu i ryzyka; przewaga pytań o ilość czasu spędzanego przed komputerem a zabiegi wychowawcze polegające na skracaniu tego czasu, a sporadyczne pytania o rodzaje aktywności; konieczność prowadzenia badań dotyczących wirtualnych zachowań w powiązaniu z realnym życiem, a nie wyrwanych z kontekstu, od całości).

Ostatnim punktem w programie konferencji była dyskusja panelowa moderowana przez prof. dr hab. Bogusława Śliwerskiego i prof. ChAT dr hab. Renatę Nowakowską-Siutę. Jej uczestnicy: dr hab. Piotr Błajet, dr hab. Marek Budajczak, dr hab. Beata Jachimczak, prof. dr hab. Jolanta Kruk, mgr inż. Janusz Moos, dr hab. prof. UZ Inetta Nowosad, dr Anna Ziarkowska wypowiedzieli się na temat perspektyw alternatywności w edukacji, autonomii i demokratyzacji szkoły. Pytania i propozycje zmian dotyczyły pomocy, by nauczyciel twórca nie działał samotnie, że istnieje potrzeba tworzenia warunków, aby nauczyciele pracowali w zespołach, a o edukacji nie powinny wypowiadać się oddzielne grupy, jak politycy, czy naukowcy, ale głównie korzystający z edukacji. Dyskusja dowiodła, że wiele środowisk dostrzega i nie zgadza się na szkołę, która ogranicza szanse młodych ludzi na pełne, świadome uczestnictwo w świecie. Inwestycje w rozbudowaną dokumentację, wprowadzanie wielu elementów zewnętrznej kontroli zachowań uczniów oraz kadry pedagogicznej pochłaniają czas i ujawniają brak zaufania, a ukrywają pierwszoplanowy problem szkolnych wartości i budowania relacji międzyludzkich budzących wewnętrzną motywację do poznawania świata, a nie skłaniających do rywalizacji w pogoni za sukcesem.

Pokrótkie zasygnalizowano tutaj problemy alternatywności, którymi było nasycone to trzydniowe spotkanie. Wielką zasługą organizatorów to niebywała atmosfera, która sprzyjała dialogowym relacjom w międzynarodowym gronie pedagogów. Refleksje o edukacji przeplatały się z emocjami wywołanymi wieczornymi spotkaniami ze sztuką, jaką była projekcja filmu fabularnego Aleksandra Forda „Jest Pan wolny Panie Korczak”, w okresie PRL objętego cenzurą, a sprowadzonego do Polski tylko na tę jednorazową projekcję. Drugim wydarzeniem artystycznym, w sobotni wieczór, było spotkanie z „Grupą Studnia O” i niezapomniane przeżycia związane z uczestnictwem w ich sztuce opowiadania. Owocem konferencji, a jednocześnie jej zamknięciem była opinia wyrażona przez jedną z uczestniczek – nauczycielkę, dla której była to cenna debata, niezwykle potrzebna nauczycielom praktykom, jako że oni tutaj dowiadują się o nowych ideach, otwierają się na nie, a później wracają do swoich szkół, do swoich uczniów i podejmują próby zmian.